

LIDSKÝ KAPITÁL A JEHO INVESTICE

HUMAN CAPITAL AND AGRICULTURE AND ITS INVESTMENT

Jiří Bílý

Summary

Human capital and creating a new profile of managers concerning human sources expects: universal orientation, knowledge of concrete problems, using computers and Internet, flexibility in specific area. These all can be reached by whole-life education, improving personal capacities related to profession and getting new knowledge of European and country's policy, economy and social situation.

Its financial resources have determined the tasks of education in the development of economy and its status in the society as well. The greatest proportion of education costs has been financed by the state. Within this context the influence of social-economical changes has been pointed out, bringing about changes in qualification and structure of workers, with the process of training skilled labour power through educational system being of a long-term character rather. It has been pointed out that while the development of education on the one hand draws a proportion on the budget resources, on the other hand it contributes to the development of economy.

Anotace

Lidský kapitál a vytváření nového profilu manažerů týkající se lidských zdrojů předpokládá všeobecnou orientaci, znalost konkrétních problémů, užívání počítačů a flexibilitu ve specifické sféře. Toto vše může být dosaženo celoživotním vzděláváním, zlepšováním osobních kapacit.

Klíčová slova:

finanční zdroje, legislativní rámec, sponzoring, nezdaněné příjmy, vzdělávací systém

Key words:

financial resources, legislative framework, sponsorship, tax-free incomes, educational establishment

Úvod

Mezi trendy v nové fázi vývoje kapitalismu volného trhu patří přechod od „dělbý“ a specializace k reintegraci práce i vědění, přechod od masové k individuálně zakázkové výrobě, vzrůst úlohy kvality a etiky v podnikání, snižování rozdílů mezi vlastníky a zaměstnanci, rozšiřování zaměstnanecké účasti a zodpovědnosti, pronikání demokratických a tržních principů též dovnitř organizací a (znovu) rozpoznání zákazníka jako akčního ohniska a hlavního investora podniku.

Přímá účast zaměstnanců na zisku, organizace autonomních a sebeřídících týmů, přímá účast zaměstnanců na vlastnictví podnikových prostředků a pracovního prostředí, bezdluhové hospodářství, převedení řídicí výchovy a vzdělání přímo do podnikové sféry, úzká

spolupráce a partnerství mezi podnikem a místní společností či obcí, nezávislost podniku na vládních a státních diktátech a intervencích apod. – to vše tvoří moderní soustavu řízení.

Lidské mozky jsou v současné době důležitější než tradiční přírodní bohatství a spontánní lidská přání a činy jsou silnější než tyranie institucí společenského inženýrství. Neznám větší umění než zorganizovat tisíce lidských bytostí do systému produktivní práce, který přináší jim a jejich rodinám životní naplnění uspokojení a prosperitu. Neznám větší umění než vytvořit pro lidi podmínky, za kterých se cítí jako jedinci, potřební, nutní a plně přispívající nejen ke svému, ale i celkovému blahobytu. Toto je to pravé umění lidského žití, podnikání, vynalézavosti a práce. Manažeři, kteří toto dokážou, se stávají opravdovými tvůrci našeho světa, ne pouhými „technokraty“

Základem lidského života není umělecká interpretace reality, ale plné a důstojné žití lidské reality. Účastníky v produktivním procesu netřeba řídit, poroučet jim, předpisovat jim a vnucovat jim ten či onen názor. Za správných podmínek a okolností se lidé dokážou řídit sami, dokážou se motivovat k práci a odvozovat radost a uspokojení z kvality, vynálezu a zlepšení. To vše jsou podstatné nároky na zvyšování úrovně lidského kapitálu v současném zemědělství.

Cíl a metodika práce

Ve vědě se problém pojmu lidský kapitál objevil v souvislosti s teoretickým řešením problematiky růstu a v souvislosti s potřebou zpředmětnit technologický pokrok do jednotlivých faktorů, které se na něm podílejí, zejména pak faktoru práce. Ukázalo se totiž, že považovat technologický pokrok za exogenní veličinu, nedává uspokojivé výsledky. Lidský kapitál – jako vědecký termín – je to, co nám umožňuje hodnotit investice do kvality práce jako výrobního faktoru. A přinesl tak něco, co dříve ekonomie nedokázala. Do té doby byla ekonomie schopna vyjádřit práci jen kvantitativně. Domnívám se, že pojem „lidský kapitál“ svoji roli plní velmi dobře.

Výsledky

Podle **teorie lidského kapitálu**, která vznikla v americké ekonomii na počátku šedesátých let a byla později rozvinuta v sociologii i ve společenské praxi je analogie mezi investicemi do vzdělání a do fyzického kapitálu. Jak vzdělání, tak i fyzická kapitál vyžadují náklady a produkují výnosy. Vznikem této teorie došlo k pokroku od původního vnímání vzdělání jako pouhé oblasti společenské spotřeby. Velmi dobře si úzký vztah vzdělání, resp. rozvoje lidských zdrojů a hospodářského pokroku, uvědomují mezinárodní a ekonomické organizace, jakými jsou například Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj (OECD) nebo Světová banka, které výzkumu těchto souvislostí věnují nemalé prostředky.

Důležitost rozvoje lidských zdrojů si uvědomuje i **Evropská unie**. Více než 1/3 všech prostředků Strukturálních fondů a Fondu koheze, které jsou určeny především na vyrovnávání ekonomické úrovně regionů, věnuje **Evropskému sociálnímu fondu**, jehož účelem je podpora politiky zaměstnanosti, včetně rozvoje lidských zdrojů formou počátečního i dalšího vzdělávání. Každá prozíravá země zvyšuje své šance v mezinárodní ekonomické konkurenci investicemi do lidských zdrojů.

Rozvoj lidských zdrojů, ekonomický rozvoj a zaměstnanost působí ve vzájemných souvislostech. Lidé s vyšším vzděláním jsou lépe placeni a odvádějí tedy vyšší daně, vzdělanější společnost je méně sociálně problematická, což se odráží v potřebě nižšího přerozdělování, vzdělanější obyvatelstvo zpravidla více dbá o své zdraví, žije zdravěji,

vzdělání či lépe rozvoj lidských zdrojů přináší vyšší sociální toleranci, vede k rozvoji společenských kontaktů, uvědomění nutnosti překonávat neoprávněné společenské rozdíly apod.

Město se stalo v celosvětovém měřítku tradičním symbolem emancipace a jeho přitažlivost je tím větší, čím více se venkovské obyvatelstvo dostává do styku s kulturou a životem ve městě. Zprostředkování těchto vztahů umožňuje dnes v nebývalé míře vědecký a technický pokrok. Televize, rozhlas, film, tisk, rychlé dopravní prostředky apod. zkrátily vzdálenost mezi městem a vesnicí na minimum. Možnost vyššího výdělku a stálého zaměstnání není jediným činitelem přitažlivosti města. Je to zejména větší osobní nezávislost, anonymita prostředí, možnost snadnějšího založení rodiny a kulturní převaha města vůbec.

Z vesnice se stěhují zejména mladí, duševně i tělesně nejspokojnější lidé, což na druhé straně způsobuje zhoršování věkové struktury v zemědělství a přispívá k intelektuálnímu vyliďňování venkova. Venkov se stává životní „idylou“ převážně jen starších lidí nebo těch, kteří se sem vrací, aby dožili svůj život v rodné vsi. Na rodné hroudě.

V Německu je v současné době 70% vlastníků půdy starších 45 let pokud jsou vlastníky půdy ženy, dokonce 85%. Podle údajů informační zprávy francouzské „Komise pro sledování změn ve věkovém složení aktivních zemědělských pracovníků“ je 20% samostatných zemědělců ve věku 65 let a dokonce 50% ve věku do 55 let. Ve Francii je 60% veškeré zemědělsky využívané půdy obděláváno lidmi staršími 55 let. Obdobná situace je i v jiných vyspělých kapitalistických zemích.

Vyliďňování venkova je tím větší, čím více pracovních příležitostí poskytuje město. A protože v poválečných letech se ve všech vyspělých kapitalistických zemích kapacita pracovního trhu nezemědělských odvětvích neustále zvyšovala (v měřítku národním a mezinárodním), podíl zemědělského obyvatelstva se radikálně snižoval.

Uvedené údaje přesvědčivě ukazují, že průměrný počet pracovníků přímo v zemědělské prvovýrobě v důsledku prohlubující se společenské dělby práce neustále klesá. Roste ovšem armáda pracovníků v odvětvích, vytvářejících výrobní prostředky pro zemědělství. Zvyšuje se počet osob pracujících při zpracování, skladování, dopravě a odbytu zemědělské produkce.

Ve všech vyspělých zemích světa se industrialismus stává nenávratnou minulostí a na jeho místo nezadržitelně nastupuje období superindustriální, či (chcete-li) tzv. informační společnost. Dnes, na prahu 21. století, prochází touto přeměnou i naše země. Instrukce předešlé průmyslové společnosti zastarávají, přestávají vyhovovat potřebám dalšího vývoje, a naopak se stávají jeho brzdou. Jednou z takových institucí je i školství. Do své dnešní podoby se vyvinulo v průběhu minulého století, tj. v době, kdy člověk (resp. Většina lidí) strávil většinu času prací v továrnách, v nichž se (obvykle velkosériově, za užití rutinních postupů) vyráběl jeden určitý produkt. Proto bylo žádoucí, aby školství připravovalo člověka především právě pro tuto životní úlohu.

Přitom právě výchova a vzdělávání pro zemědělství rozhodující význam, neboť velká část problémů, s nimiž se potýká, je zcela přímým důsledkem zaostávání v této oblasti. A nejde jen o problémy na trhu práce.

Za několik let, které uplynuly od roku 1989, poznali podnikatelé, že svobodné hospodaření je mnohem náročnější a složitější než dřívější námezdní plnění státních plánů.

Pro zemědělství to platí dvojnásob. To proto, že má nejen vyrábět každodenní potřeby člověka – potraviny, ale má být i krajinotvorným prvkem. Také kapitál se v zemědělství pomaleji obrací než jinde v hospodářství.

I když v zemědělství už platí převážně nová pravidla, přesto není příprava pracovní síly nejlepší. A je tu ještě jedna skutečnost, která zvyšuje na zemědělce nároky z hlediska odbornosti. Průmyslovému podnikateli, vyrábějícímu určitý okruh výrobků, stačí znalost jednoho okruhu. Zemědělec však musí znát nejen rostlinnou, ale i živočišnou výrobu, správu myslivosti, protože je to svázáno s jeho pozemky či lesy apod. K tomu dnes stále častěji přistupují předpisy upravující doplňkovou podnikatelnost zemědělce, protože musí ve svém zájmu překlenout sezónnost zemědělské výroby. To už může být celá škála nejrůznějších právních předpisů, např. o agroturistice, o provozování různých průmyslových provozů místní tradiční výroby apod.

Základním cílem v zemědělství bezprostředně po vstupu ČR do EU bude udržet a dále posílit konkurenceschopnost českých zemědělců. Přinese to neomezený přístup na společný agrární trh Unie se všemi výhodami, jako je možnost vyvážet zemědělské výrobky do jiných členských zemí bez omezujících cel a tarifů. ČR se v jednání o přístupu k Unii podařilo vyjednat takové výrobní kvóty, které zachovají současný rozměr českého zemědělství a tedy umožní jeho další rozvoj. To pochopitelně přinese nové úkoly na zemědělské školství.

Vzdělání má hodnotu, která je společností oceňována. Jedná se tedy o hospodářský statek, jehož tržní cena je determinována jeho užítkem (je-li tedy cena, za níž je oficiálně poskytováno, nižší než hodnota, kterou mu subjekty přisuzují, jsou ochotny za jeho získání platit neoficiálně, a to až do vyrovnání tohoto rozdílu) – viz. třeba úplatky při přijímacích zkouškách).

Má řadu složek, z nichž některé jsou soukromým statkem, jiné veřejným, resp. smíšeným. Návazně na to lze rozdělit i zdroje financování na soukromé a veřejné. Soukromé by mohly být poskytovány prostřednictvím fondového systému.

Jeho spotřebitelé nejsou homogenním segmentem. Jde vlastně o souhrn různých statků, které tedy logicky nemohou být produkovány „na jednom výrobním pásu“ (tj. jejich nabídka se musí přizpůsobovat potřebám a možnostem konzumentů – tak jako i u jiných druhů zboží, čím bude různorodější, tím větší počet specifických spotřebitelů uspokojí, tím lépe bude vyhovovat celkovým potřebám společnosti).

Na snahu by mělo být maximalizovat užitek dosažený ve vzdělání. Dosáhnout toho lze jen v prostředí, které co nejlépe umožňuje každému jednotlivci získat podle jeho požadavků, ale zároveň ho nutí, aby odpovědně zvažoval, jsou-li vynaložené prostředky skutečně dobrou investicí. Jako prostředí, které splňuje, výše uvedená kritéria, se (v případě všech jiných druhů statků a služeb) osvědčilo i prostředí tržní. Domníváme se, že jeho pozitiva lze úspěšně využít i v případě vzdělání, samozřejmě za předpokladu, že tato oblast bude uspokojivě právně ošetřena, tzn. že existující normy nebudou bránit, ale naopak podporovat tržní způsoby překonání rozpočtového omezení jedinců (tak, jako tomu je v případě fyzického kapitálu) a nebudou vytvářet strnulou a chudou nabídku školních programů tak, jak je tomu dnes (zejména v oblasti základního školství), ale naopak podporovat rozmanitost a kreativitu.

Mezi vzdělávacími a poradenskými institucemi v ČR je málo těch, které si vypracovaly vzdělávací programy s cílem celoživotního vzdělávání tržně orientovaným

způsobem, včetně vzdělávání a tréninku pro podnikání. Je to dáno také tím, že se vzdělávací a poradenské instituce zatím málo odvažují do oblastí zemědělského studia, školství a poradenství.

Z druhé strany je třeba upozornit na ten fakt, že mladí lidé a i starší, ve svém oboru třeba zkušení pracovníci, necítí odpovědnost za to, aby si vytvářeli a neustále zdokonalovali předpoklady pro vlastní způsobilost ke přijetí do jiného pracovního poměru v případě nezaměstnanosti, nebo chtěli nastartovat začátek samostatného podnikání. Dnešní doba od pracovníků očekává flexibilitu a adaptabilitu. Jenom zkušenost však ukáže, jaké praktické důsledky bude mít aplikace obecných principů řešení nezaměstnanosti zejména v ohrožených regionech.

Závěr

Podle vzoru zahraničních zkušeností bude pravděpodobně užitečné podpořit a připravit např. vznik specializovaných škol zemědělských pro podnikatele, pro začínající podnikatele a přizpůsobit jejich učební plány konkrétním potřebám podnikatelů. Tyto školy by mohly mít určitou podporu státu, případně dalších institucí a institucí evropské unie, kde již systémy vzdělávací a informační podpory pro podnikatele fungují. Za vytrvalost, s níž zemědělci zůstávají věrni svému povolání, i když přes poctivou práci zatím nedosahují zasloužených zisků, si to zaslouží.

Kontakt:

Doc. JUDr. PhDr. Jiří Bílý, CSc.
Česká zemědělská univerzita v Praze
PEF – katedra práva
Kamýcká 129
Praha 6 – Suchbátka
165 21